

Eesti saadik Moskvas Eesti Välisministeeriumile. Kiri
29. jaanuar 1940

Kõnelus Anastass Mikojaniga 28. jaan. 1940

Enam kui kaks nädalat ma ootasin sobivat juhust, et paluda kokkusaamist Mikojaniga mõttevahetamiseks küsimuse üle, mida käsitas ministeeriumi sal. Nr. 625. Kuna tolle kirja enda sisust järgnes, et ma peaksin küsimust puudutama just nagu muu seas, kasutades sobivat juhust, siis tuli oodata kuni kol. Tombergi läbirääkimised* jõuavad sellisesse järku, kus kõnelus Mikojaniga osutub tarvilikuks. Kol. Tombergi läbirääkimised venisid väga pikkamisi (osalt olid selles süüdi käredate külmad, millest mitu venepoolset läbirääkijat haigestusid), ja alles 27. jaanuaril leidsime oodatud momendi saabunud olevat. Relvaostude küsimuses koostas *pro memoria*, mille andsin üle Mikojanile oma suusõnalise jutu lühikese kokkuvõtte. Ära kirja *pro memoria* 'st lisan siia juure. Mikojan vastas sellele järgmist. Hindade suhtes ma ei saa midagi kindlat lubada, sest need on tuletatud keeruliste kalkulatsioonide alusel ja olenevad müüdava varustuse tehnilistest omadustest. Sõjavarustuse hinnad kõikjal tõusevad, ja head kaupa praegu suuremalt osalt teistele maadele üldse ei müüda, püüdes peamiselt vananenud ja praak relvadest kalli raha eest lahti saada. Meie aga müüme teile esmaklassilist relvastust. Lubas siiski kõnelda oma abi Stepanoviga, et see laseks selgitada, kas ei saaks ühte või teist varustust odavamalt hinnaga anda.

Mis puutub ostuhinna tasumisse umbes 2 ½ aasta jooksul, siis M. ütles, et N. Liit kavatseb kevadel, niipea kui see tehniliselt võimalik, alustada ehitustöid baasides ja aerodroomides meie maal väga suures ulatuses, ja praegu murtakse tema ametkonnas pead, kuidas saada nii palju Eesti kroone, kui läheb vaja eesti ettevõtjate tasudeks ja eesti materjalide ostudeks; uuritakse küsimust, kas ja missuguses ulatuses saaks suurendada vene väljavedu Eestisse, et sel kombel kaupadega tasuda üht osa tehtavate ehitustööde kuludest; nende küsimuste selgitamiseks on isegi torgpred Krasnov kutsutud välja; neil oludel oleks N. Liidul väga raske vastu tulla meie soovile, et ostetava relvastuse hinna tasuksime 2 ½ aasta kestel, kuna see veelgi suurendaks neid väga raskelt ületatavaid raskusi, mis praegu teevad muret Wneshtorgi ametkonnale. Pealegi jääb ostusumma märksa väiksemaks selle tõttu, et seniit-patareide küsimuses N. Valitsus tuli Eesti soovidele vastu. Arvestades kõiki asjaolusid, Mikojan arvas, et küll võiks N. Valitsusele vastuvõetav olla mõnekuuline järelmaks, nii et ühe osa hinnast me tasuksime relvade jõudmisel Eesti piirile, ja ülejäänud osa mõni kuu hiljem. Et Vene võiks oma ehituste püstitamiseks kulutada midagi oma valuuta või kulla tagavaradest, see mõte nähtavasti ei mahu siinse valitsuse inimestele kuidagi viisi pähe, nagu võis näha Mikojani reageerimisest minu sellekohastele märkustele. Minu isiklik mulje on see, et äärmine vastutulek, mida vast ehk õnnestub saavutada heal juhul, oleks ühe-aastane järelmaks, s. o. ostuhinna lõpposa tasumine üks aasta pärast lepingu sõlmimist. Igatahes soovitan kol. Tombergile teha kõik, mis võimalik, et venelased nõustuksid vähemalt nii palju vastu tulema. Kui see ei peaks läbi minema, siis näib kõige rohkem shansse olevat kuuekuulise tähtaja saamiseks ostuhinna lõpposa tasumiseks. [---]

Lõpuks tähendan veel, et kõneledes kavatsusel olevatest ehitustöödest meie baasides ja aerodroomides, Mikojan muu seas mainis, et nii palju kui on asja üle kõnelusi olnud valitsuse ringkondades, kavatsetakse kohe kevadel alustada töid nii suures ulatuses, et eesti tööturg kindlasti ei suuda anda nõuetavat arvu töölisi. Seepärast kaldutakse arvama, et vast ehk õnnestub eesti ettevõtjatega ja töölistega teostada kasarmute ja elumajade ehitamist, kuid mere süvendamine ja muud sõjasadama ehitamise tööd Paldiskis tuleb läbi viia vene ehituspataljonidega. Minu märkuse peale, et oma shefilt äsja saadud informatsiooni järgi meil ollakse veendunud, et eesti töölisi jätkub kõikideks ehitustöödeks baasidel ja aerodroomidel, M. vastas, et Eesti valitsusel siiski pole ja ei saagi olla ülevaadet ega õiget ettekujutust selle kohta, missugused tööd ja millises ulatuses on kavatsusel. Võib olla, et kõne all olevatele

töödele Paldiskis tuleb rakendada kuni 10 000 inimest. Too ehitustööliste vägi kavatsetakse seejuures täiesti eraldada ümbritsevast maast ja rahvast, et viimasele mitte tekitada ebamugavusi.

Minu isiklik arvamine on see, et kui tööde ulatuse tõttu tõesti osutub möödapääsematuks teatava arvu vene tööliste toomine Eestisse, siis võime ainult tervitada kavatsust, et vene töölised ei saadeta mitmele poole laiali, vaid koondatakse ühte kohta ja eraldatakse meie rahvast nii täielikult kui võimalik.

Üldiselt sündis mõttevahetus väga sõbralikus ja heatahtlikus toonis, jättes väga hea mulje.

A. Rei, saadik

ERA, f. 957, n. 14, s. 702, l. 247–251.

*Kolonel Tomberg pidas Moskvas läbirääkimisi Eesti sõjaväele relvade ostmiseks.